

1. İbn Ravendî Kimdir?

Adı Ahmed, baba Adı Yahya'dır. İsfahan'ın Kasan nahiyesine bağlı Ravend (veya İranlıların okuyuşuyla Rovend) köyündendir. Bağdat'ta yetişmiştir. Önceleri Mu'tezileden idi. Sonra onların öğretilerini bırakarak aleyhlerine döndüğü ve "Fazîhetü'l- Mu'tezile" adlı bir eser kaleme aldığı rivayet edilmiştir. Mu'tezile âlimlerinden Hayyât ünvanıyla meşhur olan Abdurrahman b. Muhammed, onun Mu'tezile aleyhindeki iddialarını reddetmek üzere "el-İntisâr" adlı eserini yazmıştır. İbn Ravendi hakkında çeşitli ve bazen çelişkili sözler söylenmiştir. Meselâ, İslâm'a ve ondan ayrılan Yahudi ve Hıristiyanlık dinlerine karşı çıkararak, mülhitliğini ilan eden bir zındık olduğu rivayeti yanında, İslâmiyet aleyhine yazmak için Yahudilerden para aldığı, Kur'an'a nazîre yazmaya kalkıştığı söylendiği gibi, sonradan bu görüşlerine dair eser yazdığı, Ebû İsa el-Varrâk isimli İslam düşmanı kişiye karşı peygamberliği savunduğu da rivayet edilmektedir .

Bağdat'ta normal olarak veya îdam edilerek öldüğü rivayet edilmektedir.

Ölüm tarihi konusunda da farklı rivayetler vardır. Bir rivayete göre; bu tarih 245/859, daha meşhur olan rivayete göre; 298/910, bir diğer rivayete göre; 301/913'tür. 398/1007 şeklindeki tarih, muhtemelen 298/910'un yanlış yazılmasından kaynaklanmaktadır.

2. Ravendiyye Fırkası:

İbn Ravendî'ye nisbet edilen bu fırka konusunda farklı rivayetler vardır. Aşırı bir Kelâm fırkası olduğu veya Mu'tezile fırkalarından olduğu, tek bir fırka olmayıp, VIII. Hicrî asrın ortalarında Horasan bölgesinde ortaya çıkmış olan Abbasiler şiasından birkaç fırkanın adı olduğu söylenmektedir . Bu ifadeye göre Ravendiyye ile Abbasiyye fırkaları Ravendiyye adı altında birleştirilmektedir. Ravendiyye fırkasını Abbasiyye fırkasından ayrı olarak verenler de vardır . Buna nazaran, Hz. Peygamberden sonra imametın Abbas b. Abdulmuttalib'in evladında olması gerektiğine dair Peygamberden açıklamanın bulunduğu görüşünde Abbasiyye ile aynı kanaati paylaşması dolayısıyla, kimisinin bunların tek fırka olduğunu zannettiği düşünülebilir.

Bizim kaynak olarak aldığımız Ekmeleddîn Risalesinde ise Ravendiyye, neshin olamayacağını savunan bir fırka olarak tanıtılmaktadır. Bu tarif, İbnü'l-Cevzî'nin bu fırkayı "nâsîh veya mensûh olsun, mukaddes kitaplardan herhangi birisi ile amel etmeyi caiz gören" olarak tarifine benzemektedir. Çünkü nâsîh olsun mensûh olsun her mukaddes kitap ile amel etmek caiz ise o takdirde, nâsîh ile mensûh eşit kabul ediliyor, demektir. Bu da neshin hükümsüz kabul edilmesinden başka bir şey değildir.

B. Şeyh Ekmeleddin'in 73 Fırka Risalesinde Ravendiyye Fırkası

Bayburtlu Şeyh Ekmeleddin (ö.786/1384)'in risalelerinden birisi de 73 fırka ile ilgilidir. Ekmeleddin'in bu risalede saydığı fırkalardan birisi de Ravendiyye fırkasıdır. Elimizdeki yazmada Şeyh Ekmeleddin bu fırkanın tanımını yapmamaktadır. Kanaatimizce, asıl nüshada bu tanım yapılmış fakat sonradan bu kısım müstensih tarafından yanlışlıkla düşürülmüştür. Ravendiyye fırkasını zikreden müelliflerden birisi de Şeyh Ekmeleddin'den çok önce yaşamış olan İbnü'l-Cevzî (ö.508/1114)'dir. Bu müellif, Telbîsu-İblîs adlı eserinde İbn Ravendî'ye bağlı olan Ravendiyye fırkasını şu şekilde tanımlamaktadır: Bunlar, Allah'tan indiği bilinen her mukaddes kitab ile amel etmenin hak olduğunu söylerler. Bu kitabın nâsîh (neshedici) veya mensûh (neshedilmiş) olması birdir

Ravendiyye fırkasını Ekmeleddin gibi yorumlayan kelâmcılar İbn Ravendî'nin bu konuda bir kısım Yahudileri etkilediği ve onların bununla ilgili olarak bazı iddialar geliştirerek, bunları ispat etmek için bir takım aklî ve naklî deliller ileri sürdükleri kanaatindedirler. Şimdi bu delilleri görelim.

C. İbn Ravendî'den Etkilenen Yahudi Grubunun Delilleri

1.Aklî Delilleri:

Yahudilerden az sayıda bir topluluk, Hz. Mûsa şeriatının Kıyamete kadar bakî olduğunu iddia etmişlerdir. Onlara göre, Hz. Musa, Cumartesi yasağının ve Tevrat'ın diğer hükümlerinin gökler ve yer durdukça devamlı olduğunu söylemiştir. Hz. Musa'nın bu sözü söylediği, mütevatir rivayetle sabit olmuştur. Şu halde Hz. Musa şeriatının neshedildiği iddiası bâtıldır. Çünkü Hz. Musa'nın peygamberliği, bizim (Yahudi grubunun) ve Müslümanların ittifâkı ile sabittir. Müslümanlar, neshi caiz görmeleri ile birlikte kendi şeriatlarının ebedî olduğunu söylerler. O halde, bir yandan Müslümanların Hz. Musa'yı peygamber kabul etmeleri, öbür yandan neshi caiz görmeleriyle birlikte kendi şeriatlarının ebedî olduğunu söylemeleri, bizim Hz. Musa'nın tevatür yolu ile gelen haberine binaen, onun şeriatının da ebedî olduğu (neshi kabul etmeyeceği) yolundaki iddiamızı doğrulamalarını gerektirir. Hz. Muhammed'in peygamberliğine inanan, ancak, onun yalnız Araplara ve peygamber gönderilmeyen diğer insanlara gönderildiğini, dolayısıyla kendilerinin Kur'an'a uymak zorunda olmadıklarını savunan sonraki Yahudi fırkalarından İseviyye, Şarkâniyye ve Müşkâniyye de benzer görüşü paylaşmaktadırlar.

İslâm Kelâmcılarının Bu İddiayı Değerlendirmeleri

Aralarında Cüveynî (ö.478/1085) ve Âmidî (ö.631/1233)'nin de bulunduğu birçok kelâmcının kanaatine göre, mezkûr Yahudiler'in ve onların görüşünü paylaşanların Hz. Musa'nın şeriatının ebedî olduğu yolunda kendilerine mütevatir haberin ulaştığı iddiası, İbn Ravendî'nin Hz. Muhammed'in peygamberliğine karşı çıkmak maksadı ile uydurduğu bir yalana dayanmaktadır . İbn Ravendî, Hz. Muhammed'in dinde müsamahakâr davranmasından da cesaret alarak, Hz. Muhammed'in Peygamberliğine karşı çıkmak maksadı ile böyle bir yalanı uydurmuş ve cahil tâbilerine kabul ettirmiştir. Hz. Musa'nın şeriatının veya Cumartesi yasağının ebedî olduğunu söylediği yolundaki naklin doğruluğu sabit olmamıştır. Böyle bir rivayet Hz. Musa'ya iftiradır ve bu rivayetin mütevatir olduğu iddiası, kibir ve inattan başka dayanağı olmayan bir iddiadır. Hz. Musa ve Hz. İsa'nın, Hz. Muhammed'in peygamber gönderileceğini müjdeledikleri, Kur'an'ın beyanları ile sabittir. Şu halde Kur'an'ın kendisinden önceki bir takım hükümlerde değişiklik yapacağı, gerçek Tevrat ve İncil ile de sabittir. Neshin tamamıyla batıl olduğu şeklindeki Yahudi iddiası ise, Tevrat'ın kendisinden önceki bazı dini hükümlerde yaptığı bir takım değişikliklerle yıkılmaktadır. O halde, önceki şeriatların, Hz. Muhammed'in şeriatı ile neshedilmediği şeklinde bir iddianın herhangi bir Müslüman tarafından yapılmış olması düşünülemez ve Hz. Muhammed'in peygamber gönderilişinden sonra, hiç kimsenin Kur'an'ın onayı olmadan, önceki peygamberlerin şeriatlarıyla amel etmeleri helal olmaz

2. Mezkûr Yahudilerin Kur'an'dan Delilleri:

Gerek anılan Yahudi topluluğu, gerekse onların görüşünü paylaşan Yahudi mezhepleri, iddialarını Kur'an'ın bir kısım ayetleriyle de isbat etmeye kalkışmışlardır. Bu ayetlerin başında Bakara sûresi 62., Mâide sûresi 42.–50., 66.,68. ayetleri gelmektedir. Bakara sûresi 62. ayette Allah'a ve Âhiret'e inanıp iyi işler yapan Yahudi, Hıristiyan ve Sabîilerin kurtulacakları

bildirilmektedir. Mâide 42. ayette, Yahudilerden bir cemaatin bir konuda hüküm vermesi için, Hz. Muhammed'e başvurdukları bildirilmekte, ancak ilgili hükmün Tevrat'ta mevcut olması dolayısıyla, Peygambere hüküm verme mecburiyetinin olmadığı, hüküm verecekse âdil hüküm vermesi emrolunmaktadır. Bu durumun, Tevrat Ehli'nin Kur'an'a göre hüküm verme mecburiyetinde olmadığını gösterdiği iddia edilmektedir.

Mâide 44. ve 45. ayetlerde ise Allah'ın indirdiği ile hüküm vermeyenler kâfir ve zalim olmakla nitelendirilmektedir.

Aynı şekilde, Mâide 47. ayette Hıristiyanlara İncil'e göre hüküm vermeleri emredilmekte ve Allah'ın indirdiği ile hüküm vermeyenlerin fâsık oldukları bildirilmektedir.

48. ayette Allah'ın her dinî topluluk için bir şeriat ve yönetmelik koyduğu, dileyeydi bütün insanları tek bir şeriata bağlı kılabilceği, ancak her topluluğun hayat şartlarına uygun kanunların konulmasının daha doğru olması sebebi ile farklı topluluklar için farklı kanunlar koyduğu, her topluluğun kendi şeriatıyla sınındığı, o halde farklı şeriatlara bağlı olan toplulukların iyiliklere yarışarcasına koşması gerektiği ifade edilmektedir.

Mâide 66. ve 68. ayetlerde Ehl-i Kitab'ın Tevrat ve İncil'in hükümlerini yerine getirmelerinin onların maddi-manevi yararına olacağı, bunu yapmamaları durumunda hiçbir şekilde doğru yolda olamayacakları bildirilmektedir.

İslâm Bilginlerinin Bu İddialara Dâir Değerlendirmeleri:

1. Bakara sûresi 62. ayette kurtuluş için zikredilen Allah'a ve Âhiret'e inanarak iyi işler yapmak, icmalî iman çeşitlerinden biri ve ona bağlı olarak iyi işler işlemektir. İcmalî iman, tafsilî imanı kapsar. Dolayısıyla bu iki iman şekli birbirinden kopuk olamaz. Aksi halde, Kur'an'da çelişki bulunmak lazım gelir. Tafsilî iman, Bakara sûresi 285. ve Nisâ sûresi 136. ayetlerde Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhiret'e inanmak olarak verilmektedir.

İslâmî iman esaslarının neshedilmesi mümkün değildir. Allah'ın tek dini olan İslâm'ın iman esasları nitelik ve nicelik bakımından değişmeyeceği gibi, Hz. Peygamberden önceki peygamberlerden hiç birinin şeriatının boş olmadığı temel ibadet ve ahlâk esasları da nicelik bakımından bazı değişiklikler gösterse bile, nitelik bakımından değişiklik göstermez. Bütün ibadet ve ahlâk esaslarının kısaca adı sâlih ameldir.

Kur'andaki her mücmel ifadenin bir açıklayıcısı veya başka bir deyiş ile, her müteşabih ayetin bir muhkemi vardır. İlimde râsih olanlar, yani gerçek bilgide derinleşenler, müteşabihatın açıklayıcısı olan muhkematın hangi ayetler olduğunu belirlemede uzman olanlardır. Bakara sûresi 62. ayet mücmel veya müteşabih, Bakara 285. ve Nisâ 136. ayetleri bunların mufassal ve muhkem şekilleridir. Ancak, Bakara 62. ayetin mufassal ve muhkemi yalnız sözü geçen iki ayet değildir. Özellikle En'âm sûresi 92. ayette, hiç bir şüpheye yer bırakmayacak şekilde, Âhiret'e inananların Kur'an'a inanmak ve sürekli namaz kılmak zorunda oldukları vurgulanmaktadır. Ayetin bu ifadesi, akl-ı selîmin de gereğidir. Çünkü Âhiret'i ve namazı gerçek şekilleriyle anlatan yegâne hak kitap Kur'an'dır.

Âhzab sûresi 21. ayette ise Allah ve Âhiret İnancına kavuşmayı umabilmek için, Hz. Muhammed'in örnek alınması gerektiği bildirilmektedir. Mümtehine sûresi 6. ayet ise buna şu önemli ilaveyi yapmaktadır: Gerçek Allah ve Âhiret inancına ulaşma umudunu taşıyabilmek için, Hz. Muhammed'i örnek almak kaçınılmazdır. Çünkü Hz. İbrahim'in Tevhid-Hanîf Dini'ni, yani İslam'a bağlı milleti temsil etme hak ve yetkisi son olarak, yalnız Hz. Muhammed'e verilmiş bulunmaktadır.

2. Mâide sûresi 43. ve devamındaki ayetler de Kitab Ehlinin Hz. Muhammed'in kanununa bağlı olmadığını göstermez. Çünkü bu ayetler de mücmel olup, özellikle Âraf sûresi 156.–158. mufassal ve muhkem ayetleri ile hiçbir itiraza mahal bırakmayacak biçimde, açıklığa kavuşturulmaktadır. Şimdi önce bu Âraf 156.–158. mufassal ve muhkem ayetlerin içeriğini özetleyelim sonra da mücmel şekilleri olan Mâide sûresi 43.–48., 66. ve 68. ayetlerin onlara aykırı olmayacağını ortaya koyalım.

Âraf sûresi 156.–158. ayetlerde özetle şu kat'i ve muhkem açıklamalar yapılmaktadır: Dünya ve Âhiret mutluluğuna ve Allah'ın geniş rahmetine kavuşabilecek olanlar, Allah'ın ayetlerine inanarak O'nun yasaklarını işlemekten korunanlar ve zekâtı verenlerdir. Bunlar, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları Ümmî Nebî ve Resûle uyanlardır. Bu Ümmî Nebî ve Resûl, Tevrat ve İncil Ehline Allah'ın doğru tanıdığı iş ve davranışları yapmalarını emredek ve kötü olarak tanıdığı iş ve davranışları yapmalarını yasaklayacaktır; temiz ve yararlı şeyleri onlara helâl, yaramaz ve iğrenç şeyleri onlara haram edecektir; üzerlerindeki ağır görevleri ve hareketlerini kısıtlayan zincirleri kaldıracaktır. İşte Kitab Ehlinin kurtulabilecek olanlar bu Ümmî Nebî ve Resûle inanan, ona saygı duyan, yardım eden ve ona indirilen aydınlığa (Kur'an'a) uyanlardır.

Âraf 158. ayette Allah, Hz. Muhammed'e; yalnız Tevrat ve İncil Ehli'ne değil, onlarla

birlikte bütün insanlara Allah'ın gönderdiği bir peygamber olduğunu, Allah'a; O'na ve O'nun kelimelerine inanan Ümmi Nebî ve Resûle inanmalarını ve kanunlarına uymalarını, doğruyu bulmalarının ve kurtuluşa ermelerinin buna bağlı olduğunu ilan etmesini emretmiştir. Sebe' sûresi 28. ayet de bu son ayeti pekiştirmekte ve Hz. Muhammed'in bütün insanlara müjdeleyici ve sakındırıcı olarak gönderilmiş bir peygamber olduğunu, gerçek bu iken, insanların pek çoğunun bunu bilmezlikten geldiklerini bir kez daha dünyaya duyurmaktadır.

Nihayet Ahzâb sûresi 40. ayette Hz. Muhammed'in Allah'ın gönderdiği resûl ve nebilerin sonuncusu olduğu haber verilerek, peygamberlik zincirinin onunla mühürlendiği duyurulmaktadır.

Hz. Muhammed'in peygamberliği konusundaki bu muhkem (açık, seçik) ayetlerden sonra, şimdi de bu konudaki mücmel ve müteşabih ayetlerin onlardan farklı düşünölemeyeceğinin izahına gelelim.

Önce Mâide sûresi 43. ayeti ele alalım.

Hayber Yahudilerinden bir topluluk, Hz. Muhammed'e gelerek içlerinden evli oldukları halde zina ettikleri ortaya çıkan bir erkek ve bir kadının dini hükmünün ne olduğunu belirtmesi için, kendisini hakem seçtiklerini bildirmişlerdir. Hz. Muhammed hem dinî hem dünyevî bir kişi konumundaydı. Dolayısıyla, böyle bir konuda hüküm vermesi onun görevi idi. Ancak, onu hakem seçenler ona inanmadıklarını, Tevrat'ın kanunlarına bağlı kalmak istediklerini bildirmişlerdi. Dinde zorlama olmadığı için, Hz. Peygamber onlara Tevrat'a bağlı kalma hürriyetini tanıdı. Üstelik Tevrat'ın sözü geçen konudaki hükmünde şimdilik Kur'an'da bir değişiklik gelmemişti. Bu durumda peygamberin yapacağı şey, onları Tevrat'ın hükmünü uygulamaya çağırmaktı. Kendisine inanmayanlara, kendisine inanmışlar gibi davranmak zorunda değildi. Mâide sûresi 42. ayet bunu bildirmektedir. İşte bu yüzden bu Yahudi topluluğa Hz. Peygamber, Tevrat'taki hükmü uygulamalarını söylemişti. Bu hüküm, mezkûr suçluların recm edilmesi gerektiği şeklinde idi. Ancak, onlar Hz. Peygamberden, recimden daha hafif bir cezaya hükmetmesini bekliyorlardı. Öyle olmayınca, onun hükmüne uymamışlardı.

Durum enteresandı. Zira bu Yahudiler, Tevrat'a bağlı olmakta devam etmek istediklerini bildirmelerine rağmen, şimdi onun halen yazılı bulunan hükmünü uygulamıyor ve bu davranışlarını, hükmün Tevrat'ta mevcut olmadığını söyleyerek, yani Tevrat'ın hükmünü gizlemeye kalkarak mâzur göstermek istemişlerdi. Hz. Peygamber hükmün Tevrat'ta mevcut olduğunu, iyi niyetli Tevrat bilginleri eliyle belgelemiş, daha sonra bu konuda vahiy de gelmişti. Mâide 42. ayet Yahudi topluluğun bu davranışının, yalnız Hz. Muhammed'i inkâr olmayıp aynı zamanda Tevrat'ı da iki defa inkâr anlamına geldiğini ortaya koymuştur.

Birinci inkâr, Tevrat'ta mevcut olduğunu bilerek, onu uygulamamalarından; ikincisi, ise Hz. Muhammed'in hakemliğine başvurmalarını haklı göstermek için, onun Tevrat'ta mevcut olmadığını söylemelerinden geliyor. Ancak, gerçeğin hem Yahudi âlimlerinin beyanı, hem de vahiy ile tevsik edilmesinden sonra dahi, Hz. Muhammed'in hükmüne razı olmamaları üçüncü bir inkârı teşkil eder. Hz. Muhammed'in peygamberliğini zaten inkâr ediyorlardı. Bu da dördüncü bir inkâr sayılır. Sözü geçen ayette onların inanan olmadıklarının belirtilmesinden sonra, 44. ayette kâfir, 45. ayette zalim olduklarının vurgulanması bu katmerli küfürleri dolayısıyla.

Hulâsa, burada Hz. Muhammed'in peygamber gönderilişinden ve Kur'an'ın kendisine indirilmeye başlayışından önce, Yahudilerin Tevrat'ın kanunlarına bağlı oldukları, Hz. Muhammed'in gelişi ile Kur'an'ın kanunlarına bağlanmaları gerektiği, ancak onların bunu inkâr ederek, Tevrat'a bağlı kalmakta devam etmek istediklerini bildirmelerine rağmen, Tevrat'ın hükmüne uymadıkları, bildirileri hilafına, Hz. Muhammed'in hakemliğine başvurdukları, sonra da onun hükmüne razı olmadıkları, bunun ise hem Hz. Muhammed'i hem de Tevrat'ı inkâr anlamına gelen bir tutarsızlık olduğu bildirilmek istenmektedir. Mâide sûresi 47. ayet de, İncil'e bağlı olduklarını iddia edenlerin tarihi durumuna değinmektedir. İncil ile -az da olsa- Tevrat'ın bir kısım hükümleri değiştirilmişti. Kur'an İncil'e tabi olduklarını söyleyenlere hitaben şöyle diyor: Ey İncil Ehli, Hz. Muhammed'in peygamber gönderilmesinden ve Kur'an'ın kendisine indirilmeye başlamasından önce siz Tevrat'ın yanında, İncil'in de bir kısım hükümlerine bağlıydınız. O zaman size de Allah'ın İncil'de indirdiği ile hüküm vermeniz emredilmiş, bu emre uymayanların fâsık olacağı bildirilmişti.

Mâide sûresi 48. ayet ise, Hz. Muhammed'in peygamber gönderilişi ve Kur'an'ın kendisine indirilmeye başlayışından itibaren artık Ehl-i Kitabın ve diğer bütün insanların Kur'an'ın kanunlarına bağlı olduğunu bildirmektedir.

Bu ayette ayrıca dikkat çekilen noktaları tek tek ele alalım:

a) Kur'an kendisinden önceki İlahî kitapların gözetleyicisi ve değerlendircisidir. O halde, Tevrat ve İncil'in beyanlarından Kur'an'ın ilkelerine uygun olan ayetler doğru, uygun olmayanlar ise ya Kur'an ile neshedilmiş veya Kitap Ehli'nce tahrif edilmiş bilgilerdir.

b) Şu halde Kur'an'ın indirilişinden sonra, Ehl-i Kitab ikiye ayrılmıştır. 1) Müslüman olanlar 2) Müslüman olmayanlar. Kur'an'ın sıcak baktığı, Müslüman olan Kitap Ehli'dir. Arzularına uymayı sapıklık ve isteklerine boyun eğmeyi küfre dönüş olarak nitelendirdikleri de Hz. Muhammed'e ve Kur'an'a inanmayan Kitap Ehli'dir. (Âli İmran 3, 100; Mâide 5, 48.)

c) Haklarında "Sizden her biriniz için bir şeriat koyduk " denilenler iki grup oluştururlar: 1) Hz. Muhammed'in peygamber gönderilişinden öncekilerin oluşturduğu grup ki, bunlar zaman dilimine girdikleri peygamberin şeriatına bağlı olmak zorunda bulunanlardır. 2) Hz. Muhammed'in peygamberlik dönemine yetişenlerin oluşturduğu grup ki, bunlar da Hz. Muhammed'in kanunlarına uymak zorunda olanlardır.

d)Bu ayette, yarışırca koşulması istenen iyilikler, Kur'an'ın bildirdiği iyiliklerdir. Çünkü Hz. Muhammed'i ve Kur'an'ı inkâr etmenin hayırlı işlerden olamayacağı aşikârdır. Dolayısıyla şirki, Kur'an'ı ve Hz. Muhammed'i inkâr uğrunda yarışılma emrini Kur'an'a nisbet etmek, Kur'an'ın kendi kendisini yıkmasıyla eşdeğerdedir.

Maide 48., 49. ve 50. ayetler bu hususu ortaya koymakta ve Kur'an'ın getirdiği hükümlere aykırı düşen hükümlere uymayı sapıklık sayarak, Peygamber'i ve Müslümanları Kitab Ehli'nin bu kabilden sözlerine aldanmamak konusunda dikkatli olmaya çağırmaktadır.

Mâide suresi 66. ve 68. ayetlerde, gereklerinin yerine getirilmesi emrolunan Tevrat ve İncil, onların tahrifata uğramamış şekilleridir. Bunlardaki hükümlerin ne olduğu, özellikle Âraf ve Muhammed sûrelerinde açıklanmıştır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, Tevrat ve İncil'in orijinalleriyle Kur'an arasında bir çelişkinin bulunmadığı ortaya çıkacaktır. İbn Hazm, Mâide sûresi 66. ve 68. ayetlerin Ehl-i Kitab'a bir meydan okuma olduğunu söylüyor. Bu yoruma göre, sözü geçen ayetler Tevrat ve İncil'e bağlı olduklarını, onların gereğini yerine getirmekle vazifeli bulduklarını iddia edenlere: "Siz Tevrat ve İncil'de birçok tahrifat yaptınız. Onlardaki birçok ayetleri ya değiştirdiniz veya gizlediniz. Şimdi sizin bunları açığa çıkarmanız, sizi ele verir. Dolayısıyla siz bu art düşüncede olduğunuz müddetçe bunu yapamazsınız" denilmek istenmektedir

SONUÇ

Hz. Musa'nın şeriatının ebedî olduğu, neshi kabul etmeyeceği, dolayısıyla Kur'an'ın indirilişinden sonra da Tevrat ve İncil'e göre hareket edilebileceği iddiası, İbn Ravendî'nin Hz. Muhammed'in peygamberliğini inkâr etmek maksadıyla uydurduğu ve bir grup Yahudiye aşılacağı bir yalandır. Kur'an'ın gelişinden sonra da önceki şeriatlar ile amel etmenin caiz olacağını söylemek, bir Müslüman için mümkün değildir. Bu sebeple Bayburtlu Şeyh Ekmeleddin, 73 fırka Risalesinde Müslümanları böyle bir sapık inançtan sakındırmak için, İbn Ravendî isimli itikat sicili bozuk bir kişinin yoldaşları olan Ravendiyye fırkasını onlara tanıtmayı gerekli görmüştür. Sonraki Yahudi fırkalarından İseviyye'nin ve onların görüşünü paylaşanların

iddiası da İslam'a aykırı ve çelişkilidir.

.....

*Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kelam Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

1)Krş. Heyet, Musavver Dairetü'l-Meârif, İstanbul, 1913, I, 512; Heyet, el-Muncid fi'l-A'lâm, Beyrut, 1973, s.304.2)Bkz. Heyet, el-Muncid fi'l-A'lâm, s.304; Maturidî, Kitabu't-Tevhid, nşr. Bekir Topaloğlu, Ankara, 1423/2003, 288. sayfanın 4 nolu dip notu; Heyet, el Mu'cemu'l-Arabiyyu'l-Esasî, Tunus, 1408/1988, s. 497.

3)Ebu Ya'lâ, Muhammed b. Hasan, el Mu'temed, Beyrut, 1974, s. 225; Nevbahti, Hasan b. Musa, Fıraku's-Şîa, Beyrut, 1404/1984, s. 36. 4)İbnu'l-Cevzî, Abdurrahman, Telbîsu İblîs, Beyrut, 1403/1983, s. 28. 5)Cüveynî, İmamu'l Haremeyn, Abdu'l Melik b. Abdullah, el-İrşâd, Beyrut, 1405/1985, nşr. Es'ad Temîm, s. 286 ; krş. Âmidî, Seyfuddîn, Ebu'l Hasan Ali, el-İhkâm fi-Usûli'l Ahkâm, nşr. İbrahim el-Acûz, III, 114. 6)Cüveynî, a.g.e. , s. 286; krş. Âmidî a.g.e, III, 114.

7)Krş. İcî, Adududdîn Abdurrahman b. Ahmed, Mevakıf – Cürcani, Seyyid Şerîf Ali b. Muhammed, Şerhü'l- Mevakıf, İstanbul, 1311, III, 204; Molla Hüsrev, Muhammed b. Feramuz, Mir'ât, İstanbul, 1317, s. 370; Taftazânî, Mesud b. Ömer, Şerhu'l Makasıd, İstanbul, 1305, II, 258. 8)Krş. İbn Hazm, Ebu Muhammed Ali, el-Fisal, tsz, I, 213.